

'Ik breng graag uitersten bij elkaar'

Gesprek met Gerwin van der Werf

Tekst Marlene Lunter

Dit interview verscheen oorspronkelijk in Boek & Lezer 2020, een gezamenlijke uitgave van Boekenpost en Boekblad. Centraal staat Van der Werfs vijfde roman, Strovvuur, die de shortlist haalde van de prijs voor het beste boek voor jongeren. Waar het aangekondigde Boekenweekgeschenk van zijn hand een roadtrip is van drie jongeren, stuurde hij in Strovvuur de 17-jarige Fay en haar drie jaar oudere neef Elvin op pad, met als vervoermiddel een bijzonder model Mitsubishi uit 1980.

Gerwin van der Werf (1969) is musicoloog en muziekdocent. Sinds 2008 is hij ook schrijver. In die tijd won hij de ene na de andere schrijfwedstrijd, waaronder die van *Trouw*, *de Volkskrant* en de VPRO. In 2010 won hij de Turing Nationale Gedichtenwedstrijd, waarvan hij de prijs uitgereikt kreeg door Gerrit Komrij. Van der Werf debuteerde in datzelfde jaar met de roman *Gewapende man*, waarin een musicoloog verzeild raakt in de geheimen van een Zeeuws dorp.

In Van der Werfs volgende romans bleek zijn grote bereik, niet alleen qua locaties, maar ook qua personages. In *Wild* (2011) vlucht een 12-jarige jongen het bos in. *Luchtvisser* (2014) speelt zich af op een Deens eiland dat ontruimd zou moeten zijn, maar als Joshua er arriveert, ontmoet hij de ene vreemde vogel na de andere. In *Een onbarmhartig pad* (2018) neemt Tidde zijn gezin mee naar IJsland om zijn huwelijk te redden, maar niets loopt zoals gewenst.

In *Schooldagen* (2014) en *Stampen & Zingen* (2018) schreef Van der Werf over zijn ervaringen met zijn leerlingen. *Strovvuur* is zijn vijfde roman.

Hoe is die mooie en passende omslag tot stand gekomen?

'Aan de hand van de samenvatting was het voor de vormgever meteen duidelijk dat de Mitsubishi Sapporo in beeld moest. En al snel ontstond het idee van de strakke, moderne letter, heel passend bij het boek. Ik vind de omslag zelf fantastisch. Die uitlaatgassen zijn helemaal briljant. Die zeggen iets van hoe de hoofdpersonages, Fay en Elvin, zijn. Ze hebben schijt aan wat ze achterlaten. Mooi is ook dat je door zo'n stoot uitlaatgas minder zichtbaar bent en dat willen ze. Die rook krijgt nog een extra dimensie omdat hij op het papier ligt. Je kunt het voelen. Het sluit aan bij het ruwe kantje aan het verhaal. Schitterend.'

Wat was de kiem van *Strovvuur*?

'Tien jaar geleden schreef ik voor een wedstrijd een kort verhaal waarin twee jongens in een oude auto gaan tanken. Toen ik vastliep met een ander boek en het plezier in schrijven verloor, ging ik terug naar dat verhaal. Dat had zo'n energie. De absurditeit van een verhaal dat alle kanten op kan, dat wilde ik weer. Een van de jongens heb ik vervangen door Fay, over haar wilde ik vertellen.'

Had je toen al het hele verhaal voor ogen?

'Nee, mijn idee behelsde niet meer dan dat Elvin en Fay een afslag nemen en verdwaald raken op het Vlaamse platteland. Dat vind ik het leukste aan schrijven, dat ik tijdens het schrijven ontdek wat de verhaallijn wordt en wie deze mensen zijn. Al schrijvend denk ik daarover na. Als ik halverwege ben, dan weet ik wel welke richting het opgaat, wat het conflict is, waar het wringt.

Wel heb ik van tevoren in grote lijnen de personages bedacht, maar de details volgen tijdens het schrijfproces. Welke baantjes heeft Elvin gehad? Hoe gedraagt Fay zich op school? Wat is er met haar vader aan de hand? Beiden moet een echte reden hebben om weg te willen.'

Welke rol speelt het landschap?

'Ik heb altijd een decor nodig om ideeën te krijgen voor het verhaal, maar ook voor de sfeer. Heel vaak vinden mijn verhalen hun oorsprong in een natuurbeleving. Ik heb nog nooit een boek geschreven dat zich in de stad afspeelt. Hoewel ik nu in de stad woon, ben ik helemaal geen stadsmens. Ik hou wel van de levendigheid, van de mogelijkheden die de stad biedt, maar ik verlang steeds vaker terug naar de Veluwe waar ik ben opgegroeid.

Met mijn gezin zoek ik vaak het noorden op: Schotland, Noorwegen, IJsland. Die landschappen overkomen je. Toen ik in IJsland was, wist ik: met dit extreme landschap moet ik iets. Dat werd de roman *Een onbarmhartig pad*.

Het Vlaamse platteland heb ik al fietsend leren kennen. Het is een desolaat landschap, er is veel vergrijzing, er zijn spookdorpen, nauwelijks winkels, veel is dichtgespijkerd, heel onwerkelijk. Af en toe draait er een trekker de weg op waar je een poosje achter hangt en die slaat dan af en dat was het weer. Dat vind ik een aantrekkelijk decor voor een boek. Het landschap werkt heel sterk op mij en op mijn personages in.'

De roman heeft een sterke link met de jaren 80 van de vorige eeuw.

'Het begint al met die auto, die is uit 1980. Uit de radio komt, toevallig of niet, alleen maar jaren 80-muziek, heel mysterieus, alsof die auto een eigen wil heeft. Fays vader is in die tijd geboren. Zelf was ik een tiener in die tijd. Ik heb met die sfeer gespeeld.

Maar het verhaal speelt zich in 2019 af. Ik moest een truc uithalen om telefoons en het moderne leven dat erbij hoort buiten de deur te houden. De techniek en googlemaps en appjes mochten mijn verhaal niet verstoren. Fay en Elvin willen kappen met hun oude leven, ze hebben afgesproken de telefoon thuis te laten.

Fay blijft wel een kind van haar tijd. Enerzijds zet ze zich af tegen alle moderne middelen, anderzijds denkt ze "je zit wel erg met jezelf opgescheept zonder telefoon". Dat maakt een personage interessant, dat zij durft te twijfelen, ook aan haar eigen zekerheden.'

Er zijn enkele mysterieuze ontmoetingen die het verhaal voor mij iets magisch-realistisch geven. Maar aan het einde geef je de lezer de kans om aan de magie te ontsnappen. Waarom heb je daarvoor gekozen?

'Een van de centrale ideeën achter het boek is dat het samenstellen van je eigen verhaal belangrijk is voor ieder mens. Fay is op zoek naar haar eigen narratief, zij neemt haar eigen leven ter hand. Dat de lezer dan de controle verliest, is minder belangrijk. Hij mag zelf zijn eigen weg kiezen. Fay formuleert het zo dat je uiteindelijk niet weet wat wel en wat niet gebeurd is. Daarna gaat het verhaal gewoon weer verder. Dat vind ik leuk, van fictie werkelijkheid maken en van werkelijkheid fictie, dat dat in elkaar overloopt.'

De eerste geheimzinnige ontmoeting die Fay heeft, is met een koekjesbakker. Hij zegt: 'Koekjes zijn belangrijker dan literatuur'. Als schrijver lijkt me dat een gewaagde uitspraak.

'In de schrijvers- en uitgeversomgeving is literatuur natuurlijk belangrijker dan koekjes. Ik vind het boeiend een waarheid die voor mezelf evident is te bevragen.

Het is vrij moeilijk overeind te houden dat boeken belangrijker zijn dan koekjes. Ik ben geneigd om het nut van literatuur in twijfel te trekken. Ik ga altijd in de contramane als ze zeggen dat literatuur empathisch maakt. Ik ben niet empathisch geworden van lezen. Het kan wel zijn dat ik, omdat ik empathisch ben, het leuk vind om een boek te lezen, omdat ik me goed kan verplaatsen in anderen. En zelfs als je er empathischer van zou worden, is het niet zo dat dat het belangrijkste is van een boek. Een tekst kan boeien of verrukken of afstoten. Een tekst kan er niet op uit zijn een lezer empathisch te maken of boodschappen over te brengen. Die haal je maar bij Albert Heijn, zoals Reve al zei.'

Welke rol speelt het graduale dat Fay ontvreemdt?

'Graduales zijn muziekmanuscripten die elke kathedraal vroeger had. De oudste zijn van 700-800 na Christus. De muziekgeschiedenis begint daarmee. De graduale in de roman is nog vrij jong en vrij groot. Hij wordt in Venetië bewaard. De eerste bladzijde van die graduale staat achter in de roman. Door de miniatuur ben ik op het verhaal van Rogier, de kopiist, gekomen. Hij is een van Fays mysterieuze ontmoetingen. Het graduale staat voor schoonheid, het hemelse, het sublieme waar Fay naar op zoek is. De Mitsubishi staat voor vuiligheid, voor lelijkheid. Het is echt een pooierbak. Hij staat voor Elvin en voor zijn platte grappen en gedoe.

Er zijn veel boeken over jongelui in een auto en er zijn heel wat verhalen over mysterieuze middeleeuwse manuscripten. Ik vond het interessant om die twee uitersten bij elkaar te brengen in een boek.

De vriendschap tussen Fay en Elvin is heel bijzonder. Ze kunnen niet verder van elkaar af staan. Er is voortdurend frictie tussen wat zij zoekt en wat hij kan geven. Maar ze hebben ook een vervelend verleden gemeen en ze bewonderen in elkaar hoe de ander ermee omgaat. Ze vullen elkaar mooi aan.'

Fay en Elvin zijn jonge personages. Heb je al reacties gehad van jonge lezers?

'Nog voor *Strovvuur* uit was, mocht een aantal leerlingen bij mij op school het voor de lijst lezen en kregen ze er mondeling examen over. Sommigen vonden het leuk om over een boek te praten waarover ze niks konden opzoeken, want nu mochten ze zelf nadenken. Dat impliceert dat als ze de geijkte boekenlijst lezen, ze alles opzoeken in plaats van zelf na te denken, want dan zouden ze de plank weleens mis kunnen slaan. Ze mochten mij wel vragen stellen.

Ik heb gezien dat leerlingen met plezier lezen over zulke hoofdpersonages. Maar ik heb het niet voor hen geschreven. Het is een literaire roman, maar ook geschikt voor young adult-lezers. Ik was niet met ontleding bezig.'

Lukt het je om in deze corona-tijd aan een volgend boek te werken?

'Het is heel lastig. Er komen nu al boeken uit over corona. Dat iemand zo snel schrijft, daar verbaas ik me over. Zijn het dan wel goede boeken? Dat weet ik niet. Willen we ze wel lezen? Ik vraag het me af.

Ik worstel ermee. Ik ben altijd met ideeën bezig, in mijn hoofd, niet op papier. Kun je nog iets schrijven waarin corona geen rol speelt? Is het dan automatisch een historische roman? Weet je nog, uit de tijd dat je gewoon kon knuffelen? Dat vind ik behoorlijk irritant. Maar je hebt eigenlijk geen keuze. Je moet een kunstgreep uithalen om corona erbuiten te houden, maar de lezer ziet het dan als een roman uit de pré-coronatijd.

En een roman die speelt in post-corona? We weten nog niet hoe dat eruit zal zien. Ik kan nu wel gaan schrijven en bedenken, maar dan doe ik een aanname hoe het er de komende tijd uit zal zien. Het is een dilemma, waarover ik nog niemand heb gehoord. We zijn nog te druk met de alledaagse, triviale dingen. Met de koekjes, zeg maar.'